

Nogle indslæbte sommerfugle i Danmark, samt bemærkninger om dette emne

(Lepidoptera)

Ole Karsholt

Karsholt, O.: Some species of Lepidoptera introduced to Denmark by man, with remarks on this subject (Lepidoptera).

Ent. Meddr 62: 1-6. Copenhagen, Denmark, 1994. ISSN 0013-8851.

Pectinophora gossypiella (Saunders, 1844) (Gelechiidae), *Phobetrion hipparchia* (Cramer, 1777) (Limacodidae), *Antheraea paphia* (Linnaeus, 1758) (syn. *mylitta* Drury, 1773) (Saturniidae), *Antheraea polyphemus* (Cramer, 1776) (Saturniidae), *Spodoptera eridania* (Stoll, 1782) (Noctuidae), *Spodoptera dolichos* (Fabricius, 1794) (Noctuidae), and *Spodoptera ornithogalli* (Guenée, 1852) (Noctuidae) are reported as found in Denmark for the first time. They are all exotic species, and in all cases their occurrence in Denmark are results of human activity. Captures of *Callopietria maillardi* (Guenée, 1852) (Noctuidae) in Denmark are discussed; it is omitted from the list of species "naturally occurring" in Denmark. *Catocala conversa* (Esper, 1788) (Noctuidae) is accepted as "naturally occurring" in Denmark, since the surprising finding of a specimen in the island of Funen was simultaneous with the first record of this species from East Germany. The study of Lepidoptera introduced by man is an interesting field, which should not be neglected.

Ole Karsholt, Zoologisk Museum, Universitetsparken 15, DK-2100 København Ø, Danmark.

Indledning

Med den omfattende internationale samhandel er det ikke overraskende, at der med varer og lignende fra tid til anden indslæbes sommerfugle til Danmark. Faktisk er det mere forbavsende, at listen over indslæbte sommerfugle i Danmark kun omfatter 46 arter (Karsholt, 1985). Hertil kommer tre arter af småsommerfugle, der siden er omtalt i de årlige småsommerfuglelister i dette tidsskrift.

Der er utvivlsomt flere årsager hertil. For det første er interessen for indslæbte arter ringe hos mange lepidopterologer. Dernæst er kriterierne for optagelse på listen ret strenge (sml. Karsholt, 1985), og jeg har kendskab til en del fund, hvor materialet er i så dårlig stand, at det ikke med sikkerhed har kunnet artsbestemmes. Endelig gør den skelnen, som vi i Danmark praktiserer mel-

lem arterne på »Den danske Liste« (Schnack, 1985) og på listen over indslæbte arter, at sidst nævnte liste kun omfatter de arter, som er kommet til Danmark ved direkte menneskelig medvirken.

De fleste samleres holdning til denne problematik kommer fx. til udtryk i det faktum, at et eksemplar af *Heliothis armigera* (Hübner), som er blæst herop fra Sydeuropa og bliver fanget i en lysfælde, anses for betydelig mere interessant end et eksemplar klækket fra en larve fundet i en tomat importeret fra Spanien.

Netop hos arter som *armigera*, der regelmæssigt bliver indslæbt til Danmark med grøntsager og lignende, og som i perioder kan formere sig indendøre i drivhuse, kan det være svært at skelne imellem, om et eksemplar fanget på lys, er en tilflyver sydfra, eller blot er kommet fra et gartneri nogle få kilometer borte.

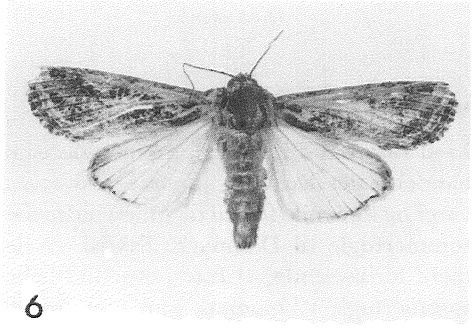
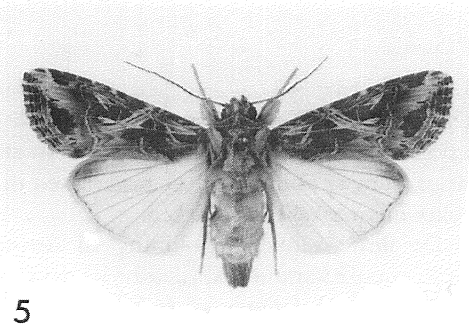
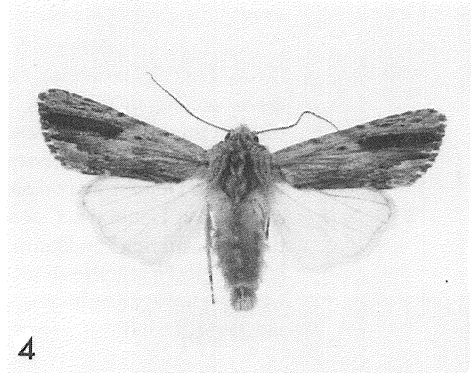
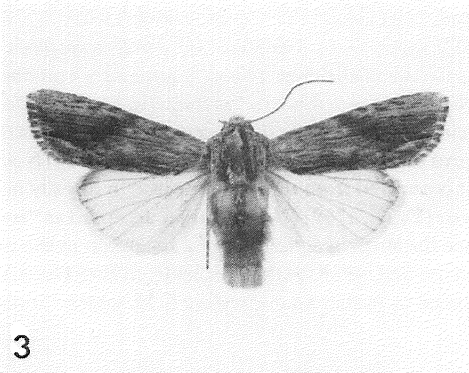
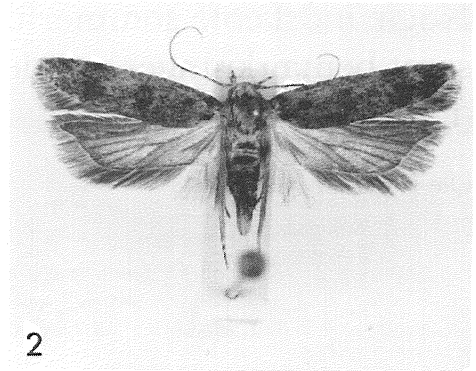
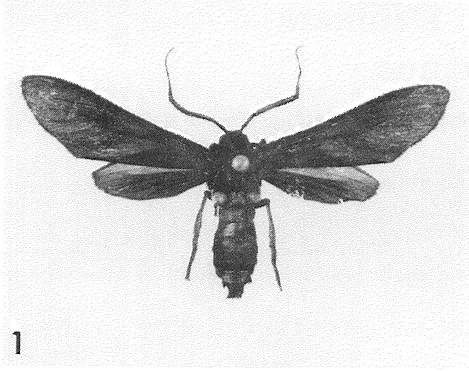

Fig. 1. *Antichloris viridis* Druce. 35 mm. Fig. 2. *Pectinophora gossypiella* (Saund.). 18 mm. Fig. 3-4. *Spodoptera eridania* (Stoll). 37 og 36 mm. Fig. 5. *Spodoptera dolichos* (F.). 38 mm. Fig. 6. *Spodoptera ornithogalli* (Gn.). 47 mm.

Således skriver Hobolth (1990): »Bomuldsugle (*Spodoptera littoralis*) bliver stadig importeret til landet [Danmark], i andre tilfælde er der ikke tvivl om, at den har gennemført livscyklus i væksthuse, så enkelte gartnerier har deres egen stamme.« I Storbritannien, hvor *littoralis* også importeres jævnligt, regnes enkelte eksemplarer, som er fanget på friland samtidig med kraftige mi-

grationer af andre arter, som tilflyvere (Brettherton *et al.*, 1983). Briterne skelner i øvrigt ikke mellem tilflyvende og indførte arter, som vi gør i Danmark, men snarere mellem residente og ikke-residente arter.

Når man skal forsøge at afgøre, om fund af en art i Danmark beror på indslæbning, eller om der er tale om en migrant, er det som ovenfor nævnt af betydning at se på, om

fundet ligger i en periode med forekomst af (andre) migrerende arter fra det pågældende udbredelsesområde. Det er derfor vigtigt at have en så præcis angivelse af fangsttidspunktet som muligt, og det kan være vanskeligt at bruge dette kriterium for dyr fanget i automatiske lysfælder, hvis disse ikke bliver tomt regelmæssigt.

Et andet vigtigt indicium for, hvordan man skal tolke fund af en »eksotisk« art i Danmark, kan fremskaffes ved at undersøge, om den pågældende art er fundet i vore nabolande under lignende omstændigheder. I 1983 blev der fanget et eksemplar af uglen *Calloplistria maillardi* (Guenée) på Fyn, og i de to følgende år blev der fanget yderligere 20 eksemplarer på Fyn, Tåsinge og Falster (Buhl *et al.*, 1985). Arten er udbredt i Den gamle Verdens troper, men var i øvrigt ikke kendt fra Europa. Det kunne ikke påvises, hvordan arten var kommet til Danmark, men da alle eksemplarerne fandtes på fri-land, var der god grund til at tro, at den havde slået sig ned som bofast i Danmark, og den blev derfor opført i den danske liste (Schnack, 1985) på lige fod med alle andre arter. Imidlertid beretter Bathon (1984) om, hvordan der i december 1983 blev fundet flere eksemplarer af *C. maillardi* i et hus ved Frankfurt a. M. i Tyskland. De viste sig at stamme fra en stuebregne (*Nephrolepis* sp.), som var købt i et lokalt supermarked. Den samtidige optræden af arten i Danmark og Tyskland peger hen på, at *C. maillardi* oprindeligt blev indført til Danmark, sikkert som æg, med stuebregner. Det viste sig siden, at *C. maillardi* ikke kunne klare sig i Danmark. Den er ikke fundet siden 1985, og i henhold til kriterierne for indslæbte arter (Karsholt, 1985), skal den derfor overføres til listen over disse.

Den 1. august 1988 blev der fundet et eksemplar af et gult ordensbånd på Vestfyn (Nissen, 1991). Det viste sig noget overraskende at tilhøre den sydeuropæiske art *Catocala conversa* (Esper), og det har derfor været nærliggende at antage, at der var tale om et indslæbt eksemplar, der stammede fra et af de mange fynske gartnerier. Imidlertid

beretter Heinicke (1991) om, hvordan en tysk samler den 13. august 1988 fangede et eksemplar af *C. conversa* som ny for Østtyskland, efter at eksemplaret havde været observeret flere dage tidligere. I dette tilfælde taler den omstændighed, at arten i samme periode bliver fundet to forskellige steder langt fra sit sædvanlige udbredelsesområde, for, at netop på det pågældende tidspunkt har der været en migration af *C. conversa*, der ellers ikke regnes blandt træksommerfuglene. Og ifølge dansk tradition skal *conversa* derfor ikke regnes til de indslæbte arter, men opføres i »Den danske Liste« (Schnack, 1984: 103) efter *C. pacta* (Linnaeus).

Når jeg her beskæftiger mig med indslæbte sommerfugle, skyldes det – ud over at jeg synes, emnet er interessant – at Zoologisk Museum jævnligt får henvendelser fra publikum eller fra anvendte entomologer vedrørende indslæbte arter. Ofte er der tale om dyr, der på grund af deres fremmedartede udseende påkalder sig opmærksomhed, og som man ikke uden videre kan bestemme efter håndbøgerne. En af de hyppigste forespørgsler om sommerfugle (flere gange om året) drejer sig således om »Bananspinderen« *Antichloris viridis* Druce (fig. 1). Denne art, der hører til bjørnespinder-underfamilien Ctenuchinae, indslæbes som puppe fra Syd- og Mellemamerika med bananer, og når disse kommer ind i varmen, klækkes den metalskinnende, køllesværmer-lignende sommerfugl.

Bananer er et vigtigt arnested for indslæbte sommerfugle, og når en større del af bananerne på det danske marked fremover skal komme fra afrikanske lande, vil det sikkert give anledning til fund af nye indslæbte arter.

I modsætning til fx. Nordamerika eller New Zealand er der i Danmark kun få eksemplarer på, at sommerfugle, der oprindeligt er blevet indslæbt hertil fra andre dele af verden, har kunnet etablere sig i naturen. Når det sker, er det imidlertid interessant at følge med i disse »nye« arters udbredelse. I disse år fanges den amerikanske vikler *Clepsis peri-*

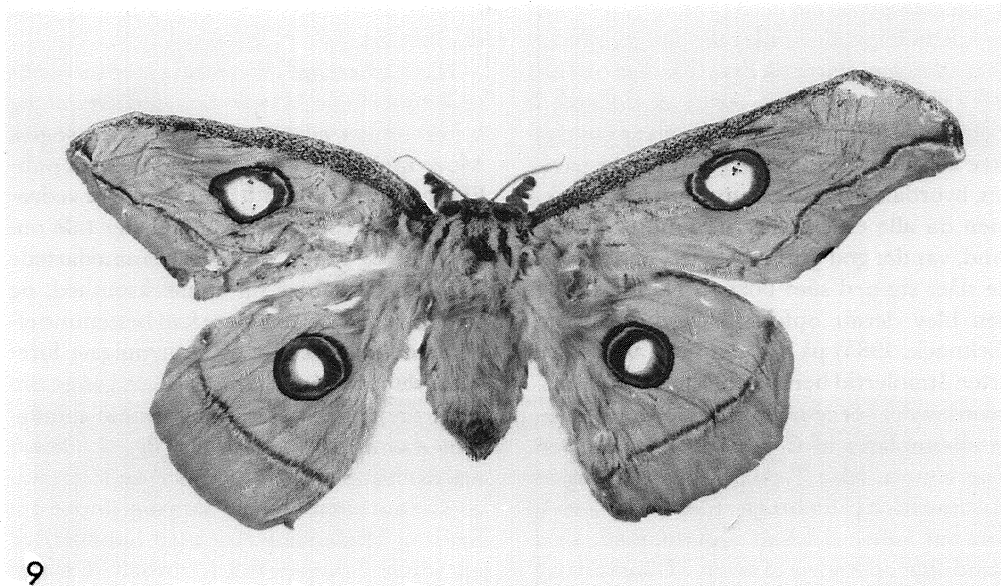
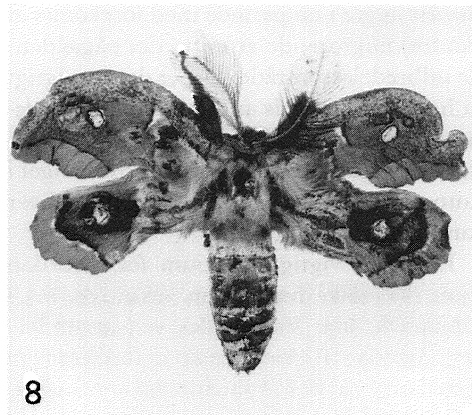
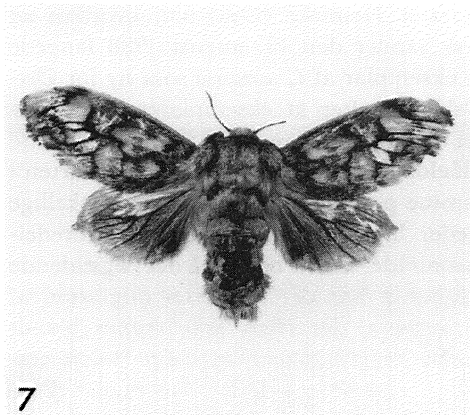

Fig. 7. *Phobetron hipparchia* (Cr.). 32 mm. Fig. 8. *Antheraea polyphemus* (Cr.). Naturlig størrelse, men stærkt forkrøblet. Fig. 9. *Antheraea paphia* (L.). Naturlig størrelse; lettere forkrøblet.

tana (Clemens), der har optrådt som skadedyr i væksthuse, således enkeltvis på friland, og måske vil den være i stand til at etablere sig permanent i Danmark (Buhl *et al.*, 1991). I en tid, hvor arter forsvinder som følge af miljøforringelsen, synes jeg ikke, man skal være blind for den berigelse, som nytilkomne eller nyindvandrede arter kan bringe vor fauna.

I det følgende behandles nogle arter, som ikke tidligere har været omtalt som hørende til på listen over indslæbte sommerfugle i

Danmark, og som har kunnet bestemmes med sikkerhed.

GELECHIIDAE

Pectinophora gossypiella (Saunders, 1844) (fig. 2). NEZ: København, Sojakagefabrikken, 1 stk. (ex. la. ?) 1.v.1963 (leg. Statens Plantepatologiske Forsøg, coll. ZMUC). Eksemplaret var pålimet et stykke karton og er i meget dårlig stand. Derfor afbildes et eksemplar fra Grækenland. Denne art, der kendes som »Pink Boll Worm«, er et af de alvorligste skadedyr overhovedet. Larven lever i

blomster og frø af bomuld, og arten er udbredt i varme egne i både den gamle og nye verden.

LIMACODIDAE

Phobetreron hipparchia (Cramer, 1777) (fig. 7). WJ, Esbjerg, x. 1991, 1 nyklækket eksemplar i købmændsforretning mellem bananerne fra Ecuador (leg. Bodil Schmidt, coll. ZMUC). Arten er udbredt i Sydamerika, og larven opgives at leve på forskellige træer.

SATURNIIDAE

Antheraea paphia (Linnaeus, 1758) (syn. *mylitta* Drury, 1773 (fig. 9). NEZ, Holte, 31.v.1990. Fundet i bagage fra Indien, hvori larven sandsynligvis havde forpuppet sig. (leg. ?, coll. ZMUC). Bestemmelsen er foretaget af Wolfgang Nässig på grundlag af et farvelysbillede. Arten er udbredt i Indien, hvor larven lever af bladene på forskellige træer. Her avles den også kommercielt, idet kokonerne bruges til fremstilling af »Tussah-silke«.

Antheraea polyphemus (Cramer, 1776) (fig. 8). LFM: Bandholm, iii.1992, 1 puppe i blomsterforretning i »Tillansia-mos«, sandsynligvis fra Florida (leg. Hanne Hansen, coll. ZMUC). Arten er vidt udbredt i Nordamerika.

NOCTUIDAE

Spodoptera dolichos (Fabricius, 1794) (fig. 5). F: Fangel, flere larver marts 1967 (leg. Statens Plantepatologiske Forsøg, 1 stk. imago coll. ZMUC). Larverne fandtes i et gartneri på små citrusplanter, der var importeret fra Florida, og blev af Thygesen (1967) omtalt som *Prodenia ornithogalli*. Da jeg imidlertid betvivlede denne bestemmelse, kom arten ikke med i listen over indslæbte arter (Karsholt, 1985). Larven lever på en lang række forskellige planter. Det noget afgnedne eksemplar er nu bestemt til *dolichos* af Ian Kitching.

Spodoptera eridania (Stoll, 1782) (fig. 3, 4). F: Stige, 6 larver ultimo vii.1993 på Kongevin (*Rhosisus* sp.), leg. J. Solvang, coll. J. Ingwersen (1 stk. i coll. ZMUC). Larverne fandtes på planter, der var importeret fra Israel. Jeg har dog ikke af litteraturen kunnet se, at *eridania* skulle forekomme i Israel. Arten er almindelig i tropiske og subtropiske dele af både Nord- og Sydamerika. Larven er et skadedyr på en lang række afgrøder, og den omtales i skadedyrlitteraturen som »Southern Armyworm«. Den er også blevet indslæbt til Eng-

land, hvor der i 1977 blev fundet larver i et gartneri. Samme år blev imagines fanget i lysfælder, men *eridania* formåede ikke at etablere sig derovre (Bretherton *et al.*, 1983).

Spodoptera ornithogalli (Guenée, 1852) (fig. 6). 4 stk. klækket 7. og 9.x.1952 fra larver på bananer fra Jamaica (leg. ?, coll. ZMUC). Eksemplarerne stod i samlingen sammenblandet med *S. littoralis* (Boisduval), men denne art forekommer ikke i Amerika. Ejendommeligt nok skriver Todd & Poole (1980), at *ornithogalli* ikke forekommer på Jamaica, men arten er ellers udbredt i store dele af Mellem- og Nordamerika. Larven lever ligesom de to andre *Spodoptera*-arters larver på en række (mest) lave planter. Bestemmelsen er foretaget af Ian Kitching.

Anerkendelser

For hjælp ved bestemmelsen ønsker jeg at takke Ian Kitching, The Natural History Museum, London, og Wolfgang Nässig, Mülheim am Main. Hanne Hansen, Bandholm; Jens Ingwersen, Fåborg; Hans Peter Ravn, Statens Planteværns Center, Lyngby, og Bodil Schmidt, Esbjerg, takkes for oplysninger og for at overlade materiale til Zoologisk Museums samling af indslæbte sommerfugle. Niels Peder Kristensen, ZMUC, har venligst kommenteret manuskriptet, og Gert Brovad, ZMUC, har med vanlig villighed fotograferet de afbildede eksemplarer.

Litteratur

- Bathon, H., 1984: Ein Besuch aus den Tropen: *Callopietria maillardi* in Hessen (Lepidoptera: Noctuidae). - *Mitteilung internationaler entomologischer Verein* 9: 78-80.
- Bretherton, R. F., B. Goater & R. I. Lorimer, 1983: Noctuidae (continued). Pp. 36-448. In: Heath, J. & Emmet, A. M.: *The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland*. - 439 pp (incl. 13 pls.), Colchester.
- Buhl, O., E. M. Andersen, P. Falck, G. Jeppesen & K. Larsen, 1985: *Callopietria maillardi* (Guenée, 1862) fundet i Danmark (Lepidoptera, Noctuidae). - *Lepidoptera, København*, N. S. 4: 359-363.
- Buhl, O., P. Falck, B. Jørgensen, O. Karsholt, K. Larsen & K. Schnack, 1991: Fund af småsommerfugle fra Danmark i 1989 (Lepidoptera). - *Entomologiske Meddelelser* 59: 29-40.
- Heinicke, W., 1991: Sechs für Ostdeutschland neue Noctuidenarten und ein interessanter Wiederfund (Lep., Noctuidae). - *Entomologische Nachrichten und Berichte* 35: 217-225.
- Hobolth, L. A., 1990: Særligt bemærkede patogener i 1989. - 7. *Danske Planteværnskonference* 1990: 337-341.

- Karsholt, O., 1985: Indslæbte arter. Introduced species. Pp. 133-135 i: Schnack, K. (red.): *Katalog over de danske Sommerfugle*. - *Entomologiske Meddelelser* 52 (2-3): 1-163.
- Nissen, T., 1991: *Catocala conversa* (Esper, 1787) fundet i Danmark. - *Lepidoptera, København*, N. S. 6: 8-9.
- Schnack, K. (Red.), 1985: Katalog over de danske Sommerfugle. - *Entomologiske Meddelelser* 52 (2-3): 1-163.
- Thygesen, T., 1967: En ubehagelig gæst fra Amerika - Sommerfuglen *Prodenia ornithogalli*. - *Gartner Tidende* 83 (45): 717.
- Todd, E. L. & R. W. Poole, 1980: Keys and illustrations for the Armyworm Moths of the noctuid genus *Spodoptera* Guenée from the Western Hemisphere. - *Annals of the entomological Society of America* 73: 722-738.
-

European Society of Entomologists

New directions for entomologists in the new Europe

The European Society of Entomologists is a new society for entomologists across the new Europe.

Entomologists everywhere realise the importance of establishing and improving contacts with each other, across nations and across disciplines. Better communication means more meaningful, more effective research. This is especially true in addressing the very many questions relevant to the whole of Europe and those best answered from a whole-continent perspective. The European Society of Entomologists aims to satisfy this need in an innovative way. It will be launched in 1993.

It will aim to promote and enhance communication and collaboration among European entomologist and to improve and disseminate entomological science among the people of Europe. It will offer comment on a wide variety of issues relevant to entomologists in the new Europe; news of current all-Europe research; requests and offers of help; latest news of networks, societies and special interest groups; European funding information; a European diary of meetings, workshops and courses; support for entomological meetings of European character; and, ultimately, a directory for European entomologists.

We hope that language will not be a barrier to communication across the new Europe - English, French, German and Russian are to be used for published Society correspondence and newsletters. It is intended that the subscriptions of members will be payable in local currency wherever possible.

All with an interest in the study of insects are invited to participate, irrespective of their entomological disciplines and whether or not they are members of other entomological societies. If you would like to know more, please contact

Dr László Papp, Zoological Department, Hungarian National Museum, Baross u. 13, Budapest, H-1088 Hungary

or Dr Duncan Reavey, Department of Biology, University of York, York YO1 5DD, United Kingdom.